

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การนำเสนอลักษณะชีวิตจริงในงานสื่อมวลชน : ศึกษาเฉพาะกรณี "คู่สร้าง คู่สม" ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวทางในการศึกษา เพราะการศึกษาค้างนี้ เป็นการแสวงหาความรู้ทางสังคม

การแสวงหาความรู้เรื่องทางสังคมมีอยู่ด้วยกันอยู่หลายวิธี แต่ที่ได้รับความนิยมใจอย่างกว้างขวางกันอยู่ในขณะนี้คือ การแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ อันที่จริงแล้ววิธีการศึกษาดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในชื่อต่าง ๆ กัน ทั้งๆที่มีวิธีการที่คล้ายกันอยู่ ในบางครั้งเราพบว่าในสาขารัฐศาสตร์ และ สาขาจิตวิทยา การวิจัยประเภทที่ "ออกไปทำมันเลย" โดยไม่เอาใจใส่ที่จะขยายความว่า "มัน"ในที่นี้คืออะไร ในขณะที่นักมนุษยวิทยาได้สร้างคำเฉพาะสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนี้มาช้านานจนเป็นจารีตของสาขาวิชาอย่างแน่ชัด โดยเรียกว่า "งานสนาม" (Fieldwork) ต่อมาวิธีการศึกษานี้ได้ถูกนำไปใช้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ของมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อีกเป็นอันมาก และมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันเช่น ทางสังคมวิทยา เรียกว่าวิธีการนี้ว่าเป็นวิธีการธรรมชาติ (Naturalistic) นักมนุษยวิทยาในสาขาการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรม เรียกว่า การศึกษาชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic) หรือวิธีการวิจัยเชิงแสวงหาทฤษฎีพื้นฐาน (Grounded Theory Research) เป็นต้น

โดยแท้จริงแล้วการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นคำแทนกลาง ๆ ของการวิจัยแบบต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว และ "ชื่อนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางโดยทั่วไป" (ศิริชัย ศิริกายะ, 2529 อ้างจาก Lofland and Lofland , 1984)

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ศิริชัย ศิริกายะ (2529) ได้กล่าวว่า

การวิจัยเชิงคุณภาพก็เป็นการหาข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ด้วย เพราะปรากฏการณ์ที่เราศึกษาเป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องทางสังคม ที่ฝังรากลึกทางประวัติศาสตร์ไม่ใช่ภาคเดนของนักวิจัยเชิงปริมาณเหลือไว้ให้ทำ เพราะฉะนั้นการวิจัยเชิงคุณภาพจึงมีวิธีการศึกษาได้หลายแง่มุม ทั้งนี้รวมทั้งการวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Induction) การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ค้นหาความหมาย การตีความ การสัมภาษณ์บุคคลระดับห้วกะทิ การศึกษาประวัติส่วนตัว ข้อมูลจากศูนย์เก็บเอก

สาร ข้อมูลจากการคำนวณทางสถิติ ทั้งนี้เพราะการวิจัยทางด้านคุณภาพมุ่งที่จะ
"ค้นหาสิ่งต่างๆเกี่ยวกับเรื่องของมนุษย์"

งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาลักษณะชีวิตจริง ซึ่งก็คือเป็นการศึกษาเรื่องของมนุษย์
เช่นกัน ดังนั้นจึงใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาเป็นแนวทางในการศึกษา การวิจัยเชิงคุณภาพ
ผู้วิจัยจะต้องหาข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ ในงานวิจัยฉบับนี้ก็เช่นกันผู้วิจัยต้องหาข้อมูลโดยใช้
ข้อมูลดังต่อไปนี้

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

แหล่งข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้มี 3 ประเภทคือ

1. เทปรายการโทรทัศน์ เทปรายการวิทยุและนิตยสารคู่สร้าง คู่สม คอลัมน์เรื่อง
จริงจากผู้อ่าน หนังสือสาว สาวใจหนุ่ม ผู้เมียละเหียวใจ สังคมพิกการ ทางระบายอารมณ์
และคิดถึงคนรัก

2. บุคคล ในการศึกษาครั้งนี้ ข้อมูลประเภทรายการโทรทัศน์ และรายการวิทยุ
มีหลงเหลืออยู่น้อยมาก ดังนั้นจึงต้องอาศัยการสอบถามจากผู้ที่ดำเนินรายการเป็นสำคัญ อีกทั้ง
การวิเคราะห์รูปแบบในนิตยสารนั้น เพื่อความถูกต้องเที่ยงตรงก็จำเป็นต้องสัมภาษณ์ผู้ผลิต
ประกอบเช่นกัน ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญคือ

2.1 นายดำรง พุฒตาล ผู้จัดการและดำเนินรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม
และรายการวิทยุ คู่สร้าง คู่สม ปัจจุบันนี้ดำรงตำแหน่งบรรณาธิการบริหารนิตยสารคู่สร้าง คู่สม

2.2 นาย สันติ อิมใจจิตต์ ผู้ประสานงานรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม

2.3 ผ.ศ. พว นันท์เมฆา ผู้ช่วยผลิตรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม เป็น
บรรณาธิการที่ปรึกษาและควบคุมคอลัมน์ เรื่องจริงจากผู้อ่าน, ผู้เมียละเหียวใจ, หนังสือสาว
สาวใจหนุ่ม ตั้งแต่ปี 2523 ถึงปัจจุบัน

2.4 นางมาลี ผกาพันธ์ ผู้จัดการรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม

2.5 อาจารย์ ชาตรี อนุเรียร (นามแฝง หนังสือลายคราม) ผู้จัดการรายการ
วิทยุคู่สร้าง คู่สม

2.6 นายบุญธรรม วรรณอ่อน ผู้ควบคุมเสียงรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม

2.7 นายกฤษณรักษ์ ปุระสุคนธ (ต๋อย โรลลิ่ง) บรรณาธิการฝ่ายศิลป์ นิตย
สารคู่สร้าง คู่สม เป็นผู้จัดรูปภาพและเขียนการ์ตูนประกอบในคอลัมน์เรื่องจริงจากผู้อ่าน
ผู้เมียละเหียวใจ และหนังสือสาว สาวใจหนุ่ม อีกทั้งเป็นผู้จัดรูปเล่มเนื้อหาในนิตยสารคู่
สร้าง คู่สมตั้งแต่ปี 2523 จนถึงปัจจุบัน

3. ต้นฉบับจดหมายที่ได้รับการคัดเลือกให้นำเสนอในรายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ และคอลัมน์ที่นำเสนอเรื่องจริงในนิตยสาร โดยได้เก็บรวบรวมหลักฐานเท่าที่ยังมีหลงเหลืออยู่

หลังจากกำหนดได้ว่าต้องการแหล่งข้อมูลประเภทใดแล้ว ผู้วิจัยจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบ "ออกไปทำมันเลย"

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. อัดสำเนาเทปโทรทัศน์รายการ คู่สร้าง คู่สม ซึ่งคุณดำรง นุชतालเก็บรวบรวมไว้ที่สำนักพิมพ์คู่สร้าง คู่สม 4/21 สุขุมวิท 8 ซอยปรีดา กรุงเทพฯ 10110

เทปรายการโทรทัศน์นั้นเมื่อก่อนมีทั้งหมด 54 รายการ และเป็นเทประบบ UMATIC ดังนั้นจึงต้องขอยืมเทปเหล่านี้มาบันทึกด้วยระบบ VHS ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจาก นายสุพรรณศรี นริธิว เจ้าหน้าที่ห้องตัดต่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. อัดสำเนาเทปรายการวิทยุ หลังจากสัมภาษณ์คุณ บุญธรรม วรณอ่อนผู้ควบคุมเสียงรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สมแล้ว ผู้วิจัยได้ขออนุญาตอัดเทปรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สมซึ่งคุณ บุญธรรม วรณอ่อนได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และสามารถหาเทปตัวอย่างมาได้ 2 รายการเพราะส่วนใหญ่สูญหายไปหมด เมื่อได้เทปมาแล้ว คุณ บุญธรรม วรณอ่อนได้อัดเทปรายการวิทยุดังกล่าวให้ที่ห้องอัดรายการของบริษัท ซุปเปอร์โซนิคซึ่งอยู่ที่ สุขุมวิท 8 ซอยปรีดา กรุงเทพฯ 10110

3. ถ่ายเอกสารจดหมายที่ได้รับการคัดเลือกมาออกรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม เนื่องจากตัวอย่างเทปรายการวิทยุ มีหลงเหลือเพียง 2 รายการดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นในการวิเคราะห์เนื้อหาจึงต้องใช้ข้อมูลจากจดหมายที่ได้รับการคัดเลือกมาออกรายการ จดหมายเหล่านี้ได้มาจากคุณ มาลี ผกาพันธุ์ หลังจากสัมภาษณ์คุณ มาลี ที่บ้านแล้ว ผู้วิจัยได้ขอจดหมายที่คุณมาลีเก็บรวบรวมไว้ แล้วนำมาถ่ายเอกสาร นอกจากนี้ยังได้จดหมายมาจาก ผศ.พวา พันธุ์เมฆา ซึ่งเป็นผู้ควบคุมคอลัมน์หนุ่มฉิบสวา สาวฉิบหนุ่ม , ผัวเมียละเหี่ยวใจ และเรื่องจริงจากผู้อ่าน จดหมายที่ออกรายการวิทยุ และรายการโทรทัศน์จะถูกส่งมาให้อาจารย์ เพื่อนำไปเขียนลงในทั้ง 3 คอลัมน์ดังกล่าว ดังนั้น จึงมีจดหมายเป็นจำนวนมาก อาจารย์ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีโดยนำจดหมายที่เก็บไว้ทั้งหมดมาให้ หลังจากได้จดหมายมาแล้ว ผู้วิจัยต้องคัดเลือกว่า จดหมายฉบับใดบ้างที่เคยอ่านออกอากาศทางวิทยุ โดยสังเกตจากหัวข้อจดหมายที่ผู้จัดรายการเขียนว่า OK., วิทยุ , ออกอากาศ, อัด (วันที่) ออก (วันที่) เมื่อได้

จดหมายมาแล้วจะนำมาถ่ายเอกสารและเก็บรวบรวมไว้กับจดหมายที่ได้มาจากคุณมาลี ผกาพันธ์ ซึ่งในการเก็บรวบรวมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จดหมายมาทั้งหมด 150 ฉบับ

นอกจากเก็บรวบรวมจดหมายที่ออกอากาศทางรายการวิทยุแล้ว ผู้วิจัยยังถ่ายเอกสารจดหมายบางฉบับที่ได้รับคัดเลือกออกรายการโทรทัศน์ และนำตีพิมพ์ในนิตยสารเพื่อใช้ประกอบในการเขียนวิทยานิพนธ์

4. ถ่ายเอกสารนิตยสารคู่สร้าง คู่สมตั้งแต่เดือนมกราคม 2523 ถึงเดือนมกราคม 2534 นิตยสารคู่สร้าง คู่สมตั้งแต่ปี 2523 - 2529 ผู้วิจัยได้ถ่ายเอกสารจากห้องวารสาร หอสมุดแห่งชาติ ซึ่งเก็บรวบรวมไว้ แต่ข้อมูลบางส่วนได้ขาดหายไป อีกทั้งนิตยสารตั้งแต่ปี 2530-2534 ทางหอสมุดแห่งชาติยังเก็บรูปเล่มไม่เสร็จ ไม่สามารถให้ยืมได้ ผู้วิจัยจึงได้ขอความร่วมมือไปยังสำนักพิมพ์คู่สร้าง คู่สม เพื่อถ่ายเอกสารและขออนุญาตนำนิตยสารออกมาถ่ายเอกสารจนครบทุกเล่ม ในการถ่ายเอกสารนั้นจะเลือกเฉพาะเรื่องที่ทำการศึกษานั้นคือ คอลัมน์หนุ่มจีบสาว สาวจีบหนุ่ม , ผัวเมียละเหี่ยใจ , เรื่องจริงจากผู้อ่าน , ทางระบายอารมณ์ , คิดถึงคนรัก และสังคมนิกร นิตยสารที่ใช้ในการศึกษามีทั้งหมด 146 ฉบับ ในการขออนุญาตถ่ายเอกสารครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากสำนักพิมพ์เป็นอย่างดี

ปัญหาที่เกิดจากการถ่ายเอกสารคือ การเข้าเล่มจนติดตัวหนังสือมากเกินไป ทำให้เมื่อถ่ายเอกสารแล้ว ข้อมูลบางส่วนขาดหายไป ผู้วิจัยต้องใช้เวลาคัดลอกตัวหนังสือจากต้นฉบับเป็นเวลา 1 เดือนโดยขออนุญาตนั่งทำงานนี้ที่สำนักพิมพ์ ทางสำนักพิมพ์ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี การที่ผู้วิจัยนั่งคัดลอกต้นฉบับที่สำนักพิมพ์นี้มีข้อดีคือ ทำให้สนิทสนมกับทีมงานนิตยสาร คู่สร้าง คู่สมทุกคน เป็นผลให้สามารถสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและได้รับความร่วมมือด้านข้อมูลเป็นอย่างดี ในการนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปอยู่ในฐานะผู้สังเกตการณ์ในลักษณะผู้เข้ามามีส่วนร่วม (observer-as-participant) กล่าวคือ เปิดเผยตัวเองว่ามาทำวิจัยแต่ช่วยงานในสำนักพิมพ์บ้างพอสมควร

5. สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informant) ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะคุณดำรง พงศาตลออนุญาตให้ทำวิจัยและพร้อมที่จะให้ข้อมูลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ อีกทั้งยังบอกให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนคู่สร้าง คู่สมให้ความร่วมมือกับผู้วิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสามารถสัมภาษณ์แบบเจาะลึกได้ทุกคน และทุกประเด็นที่ทำการศึกษา ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามตามลักษณะการทำงานของผู้ให้ข้อมูล บางท่านทำงานคลุกคลีทั้ง 3 สื่อ บางท่านทำงานเกี่ยวข้องกับเพียงสื่อเดียว

การจะตั้งประเด็นคำถาม ผู้วิจัยจึงต้องสืบหาให้ได้ก่อนว่าใครทำงานอะไร และมีหน้าที่ความรับผิดชอบในเรื่องใด จากนั้นจึงตั้งคำถามแต่ละบุคคลโดยแบ่งตามลักษณะการทำงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนคู่สร้าง คู่สม

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 นายดำรง พุฒตาล เป็นผู้จัดตั้งและดำเนินรายการโทรทัศน์ รายการวิทยุและนิตยสารคู่สร้าง คู่สม จึงเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อมวลชนคู่สร้าง คู่สมได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้ซักถามอย่างละเอียดตามประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้คือ

1. ประวัติความเป็นมาของรายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ และนิตยสารคู่สร้าง คู่สม
2. ขั้นตอนการทำงานก่อนออกอากาศรายการโทรทัศน์ และรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม
3. รูปแบบรายการโทรทัศน์และรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม
4. การนำเสนอเรื่องจริงจากจดหมายในคอลัมน์ประจำได้แก่เรื่องจริงจากผู้อ่าน, หม่อมจิบสาว สาวจิบหนุ่ม และผิวเมียละเหี่ยวใจ และคอลัมน์พิเศษได้แก่ สังคมนิการ ,ทางระบายอารมณ์ และคิดถึงคนรัก ในนิตยสารคู่สร้าง คู่สม
5. ผลตอบกลับจากการนำเสนอชีวิตจริงทางสื่อมวลชนคู่สร้าง คู่สม

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 นายลันติ อิมใจจิตต์เป็นผู้ประสานงานรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม มีหน้าที่ประสานงานระหว่างบริษัทพหุคูณโทรโมชั่น และสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ช่วยคัดเลือกคู่สามีภรรยาที่มาร่วมรายการ, เชิญคู่สามีภรรยาออกรายการ และตั้งปัญหาซักถามในรายการ ดังนั้นประเด็นปัญหาจึงเน้นหนักที่รายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม โดยจะถามปัญหาดังต่อไปนี้คือ

1. ประวัติความเป็นมาของรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม
2. ขั้นตอนการทำงานก่อนออกอากาศรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม
3. รูปแบบรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 ผ.ศ. พวา พันธุ์เมฆา เป็นผู้ช่วยผลิตรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สมมีหน้าที่ช่วยคัดเลือกคู่สามีภรรยาที่มาร่วมรายการ , เชิญคู่สามีภรรยาออกรายการ และตั้งปัญหาซักถามในรายการ นอกจากนี้ยังเป็นบรรณาธิการที่ปรึกษาและควบคุมคอลัมน์เรื่องจริงจากผู้อ่าน, หม่อมจิบสาว สาวจิบหนุ่ม และ ผิวเมียละเหี่ยวใจ ดังนั้นจึงตั้งคำถามเน้นหนักในสองประเด็นคือ รายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สมและนิตยสารคู่สร้าง คู่สมดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม
2. ขั้นตอนการทำงานก่อนออกอากาศรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม
3. รูปแบบรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม
4. ขั้นตอนการคัดเลือกเรื่องจากจดหมายและการชดเชาเรื่องก่อนตีพิมพ์ในคอลัมน์

เรื่องจริงจากผู้อ่าน , หม่อมจิบสาว สาวจิบหม่อม และผ้าเม็ยละเหย็ยใจ

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 นาง มาลี ผกาพันธุ์ เป็นผู้ร่วมจัดรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม คู่กับ นายดำรง พุฒตาล ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2530 ดังนั้นจึงสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สมได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงตั้งคำถามในประเด็นดังต่อไปนี้คือ

1. ประวัติความเป็นมาของรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม
2. ขั้นตอนการทำงานก่อนออกอากาศรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม
3. รูปแบบรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 อาจารย์ชาติรี อนุเรียร เป็นผู้จัดรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 - พ.ศ. 2532 ดังนั้นจึงตั้งประเด็นคำถามเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สมดังนี้คือ

1. ขั้นตอนการทำงานก่อนออกอากาศรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม
2. รูปแบบรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม
3. ผลกระทบต่อผู้ฟังรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 นาย นุญธรรม วรณอ่อน เป็นผู้ควบคุมเสียงรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สมตั้งแต่ปีพ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2532 ผู้วิจัยจึงซักถามเกี่ยวกับรูปแบบรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สมและการให้เพลงประกอบ

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 นาย กฤษณรักษ์ ปุระณะสุนทร เป็นบรรณาธิการฝ่ายศิลป์ นิตยสาร คู่สร้าง คู่สมเป็นผู้จัดภาพ และ วาดการ์ตูนประกอบในคอลัมน์ผ้าเม็ยละเหย็ยใจ , หม่อมจิบสาว สาวจิบหม่อมและ เรื่องจริงจากผู้อ่าน อีกทั้งยังเป็นผู้จัดรูปเล่มหนังสือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 จนถึงปัจจุบัน ประเด็นคำถามจึงเกี่ยวข้องกับรูปแบบภาพประกอบในคอลัมน์ที่นำเสนอลักษณะชีวิตจริง

ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งผู้วิจัยจะจดบันทึกการสัมภาษณ์เป็นข้อความสั้นๆ และเพิ่มเติมบทสัมภาษณ์ในกรณีที่คุณผู้ให้ข้อมูลหยุดคุยด้วยหลังจากปิดเทปแล้ว จากนั้นจะรีบถอดเทปให้เร็วที่สุด เพื่อจะได้ไม่หลงลืมข้อมูล เมื่อถอดเทปแล้วผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เรียงตามชื่อบุคคล วันที่ เดือน พ.ศ. ที่สัมภาษณ์ เพื่อจะได้สามารถนำมาใช้เขียนอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ต่อไป

ข้อมูลที่คุณผู้วิจัยเก็บรวบรวมมานั้น จะต้องมียอดประกอบ 2 ประการคือความเชื่อมั่น (Reliability) หมายถึง ขอบเขตของการวัดที่ให้คำตอบเหมือนเดิมไม่ว่าจะทดสอบเวลา

ใด และด้วยวิธีใดก็ตาม และความเที่ยงตรง (Validity) หมายถึงขอบเขตของการวัดที่ให้คำตอบที่ถูกต้องซึ่งการวัดจะเที่ยงตรงก็ต่อเมื่อได้วัดในสิ่งที่ต้องการวัดหรือวัดได้ตรงประเด็นที่ต้องการวัด

ศิริชัย ศิริกายะ (2529) ได้พูดถึง การวิจัยเชิงคุณภาพกับความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงว่า

การวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยเฝ้าสังเกต คลุกคลีกับผู้ที่ต้องการศึกษา จึงไม่มีปัญหาของความเที่ยงตรงเกิดขึ้นแต่ปัญหาของการวิจัยเชิงคุณภาพจะตกอยู่ที่ความเชื่อมั่น ในลักษณะที่ว่า ถ้าผู้อื่นที่เข้ามาศึกษาในลักษณะอย่างเดียวกันแล้ว ผู้นั้นจะได้ข้อมูลเหมือนกับที่เราได้หรือเปล่า

เมื่อนำมาพิจารณาเกี่ยวกับงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยคิดว่าไม่มีปัญหาเรื่องความเที่ยงตรงเช่นเดียวกัน ส่วนในเรื่องความเชื่อมั่น ผู้วิจัยเชื่อว่าสิ่งที่ทำการศึกษา ถ้ามีคณาจารย์ในลักษณะเดียวกัน จะได้ผลใกล้เคียงกัน เพราะในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พยายามตรวจสอบข้อมูลอย่างดี เพื่อป้องกันความผิดพลาดและการบิดเบือนความจริง

การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่เป็นรายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ และนิตยสารจะกำหนดวันเวลาที่แน่ชัดไม่จำเป็นต้องตรวจสอบ

ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลนั้น สามารถตรวจสอบได้ 2 วิธีคือ

1. ถามคำถามเดียวกันหลายคน คือการตั้งคำถามเหมือนกัน แต่ถามมากกว่า 1 คน และตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่ให้ตรงกันหรือไม่ ในกรณีที่มีข้อมูลขัดแย้งกัน ผู้วิจัยจะต้องใช้ดุลยพินิจวิเคราะห์ดูว่าข้อมูลของใครน่าเชื่อถือกว่ากัน

จากการวิจัยพบว่าข้อมูลที่ขัดแย้งกันจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับปี พ.ศ. ที่ก่อตั้งรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สมซึ่งเป็นเหตุการณ์ในอดีต ทำให้บางครั้งผู้ให้ข้อมูลสับสนได้ ในเรื่องนี้ผู้วิจัยมีวิธีตรวจสอบโดยถามบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องหลายคน แล้วดูว่าคำตอบของใครตรงกันก็จะถือว่าเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

การถามคำถามเดียวกันหลายคนนี้ นอกจากจะช่วยตรวจสอบความผิดพลาดของข้อมูลแล้ว ยังช่วยเพิ่มเติมในรายละเอียดบางเรื่องได้อีกด้วย

2. ถามซ้ำ คือ การถามคำถามเดิมกับคนเดิมในช่วงเวลาที่ต่างกัน และ ตรวจสอบดูว่าเมื่อเวลาผ่านไป ข้อมูลที่ให้เปลี่ยนไปหรือไม่ เป็นการตรวจสอบว่าผู้ให้ข้อมูลบิดเบือนความจริงหรือไม่

จากการวิจัยไม่พบว่ามี การเปลี่ยนแปลงข้อมูลแต่อย่างใด ผู้ให้ข้อมูลยังคงให้ข้อมูลเหมือนเดิม ยกเว้นจะมีการเพิ่มเติมให้ในรายละเอียดบางเรื่องเท่านั้น

หลังจากผู้วิจัยเก็บข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาได้นั้น จะนำมาจำแนกตามลักษณะของสื่อซึ่งแบ่งเป็น

3 กลุ่มคือ

1. รายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม มีข้อมูลดังนี้ คือ

- เทปสัมภาษณ์นายดำรง พุฒตาล , นาย สันติ อิมใจจิตต์ และผ.ศ.พวา

พันธุ์เมฆา

- เทปรายการโทรทัศน์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 - พ.ศ. 2532 จำนวน 54

รายการ

2. รายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม มีข้อมูลดังนี้คือ

- เทปสัมภาษณ์นาย ดำรง พุฒตาล , นาง มาลี ผกาพันธุ์ , อาจารย์ ชาตรี

อนุเรียร และนาย บุญธรรม วรรณอ่อน

- เทปตัวอย่างรายการวิทยุ 2 รายการ

- จดหมายที่ได้รับคัดเลือกออกรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม จำนวน 150 ฉบับ

3. นิตยสารคู่สร้าง คู่สม มีข้อมูลดังนี้คือ

- เทปสัมภาษณ์นาย ดำรง พุฒตาล , ผ.ศ. พวา พันธุ์เมฆา และนายกฤษณรักษ์

ประณะสุคนธ์

- คอลัมน์ประจำได้แก่เรื่องจริงจากผู้อ่าน , หนุ่มจีบสาว สาวจีบหนุ่ม และ

ผิวเมียละเหี่ยวใจ และคอลัมน์พิเศษ ได้แก่ สังคมพินิจ , ทางระบายอารมณ์ และคิดถึงคนรัก

ในนิตยสารคู่สร้าง คู่สม ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2523 - พ.ศ. 2534 จำนวน 146 ฉบับ

เมื่อจัดประเภทข้อมูลแต่ละสื่อแล้ว ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของรายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ และนิตยสาร คู่สร้าง คู่สม โดยการถอดเทปสัมภาษณ์ นายดำรง พุฒตาล, นายสันติ อิ่มใจจิตต์, ผ.ศ.พวา พันธุ์เมฆา และนาง มาลี ผกาพันธ์

2. วิเคราะห์ กระบวนการนำเสนอชีวิตจริงของรายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ และนิตยสารคู่สร้าง คู่สม โดยถอดเทปสัมภาษณ์ ซึ่งจะจำแนกเป็นกระบวนการนำเสนอในทั้ง 3 สื่อดังนี้คือ

- กระบวนการนำเสนอชีวิตจริงของรายการโทรทัศน์ เป็นการศึกษาขั้นตอนการทำงานก่อนที่จะมาเป็นรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม จึงต้องวิเคราะห์ข้อมูลจากเทปสัมภาษณ์ ผู้ผลิตรายการ ได้แก่ นายดำรง พุฒตาล , นาย สันติ อิ่มใจจิตต์ และ ผ.ศ. พวา พันธุ์เมฆา

- กระบวนการนำเสนอชีวิตจริงของรายการวิทยุ เป็นการศึกษาขั้นตอนการทำงานก่อนมาเป็นรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม จึงต้องวิเคราะห์ข้อมูลจากเทปสัมภาษณ์ผู้จัดรายการ ได้แก่ นายดำรง พุฒตาล , นางมาลี ผกาพันธ์ , อาจารย์ชาติรี อนุเจียร และ นายบุญธรรม วรณอ่อน

- กระบวนการนำเสนอชีวิตจริงของนิตยสารคู่สร้าง คู่สม เป็นการศึกษาขั้นตอนการทำงานก่อนเขียนเป็นคอลัมน์เรื่องจริงจากผู้อ่าน , หนุ่มจีบสาว สาวจีบหนุ่ม , ผู้เมียทะเลเหี่ยวใจ, สังคมพิการ, ทางระบายอารมณ์ และคิดถึงคนรัก จึงต้องวิเคราะห์ข้อมูลจากเทปสัมภาษณ์นายดำรง พุฒตาล และ ผ.ศ. พวา พันธุ์เมฆา

3. วิเคราะห์รูปแบบรายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ และนิตยสารคู่สร้าง คู่สมผู้วิจัย แบ่งการวิเคราะห์เป็น 3 กลุ่มคือ

- รูปแบบรายการโทรทัศน์คู่สร้าง คู่สม วิเคราะห์จากเทปสัมภาษณ์นายดำรง พุฒตาล, นายสันติ อิ่มใจจิตต์ และ ผ.ศ. พวา พันธุ์เมฆา และศึกษาจากหลักฐานคือ เทปรายการโทรทัศน์ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2527 - พ.ศ. 2532 โดยศึกษาลักษณะรูปแบบรายการ และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายการ

- รูปแบบรายการวิทยุคู่สร้าง คู่สม วิเคราะห์จากเทปสัมภาษณ์นายดำรง พุฒตาล, นางมาลี ผกาพันธ์, อาจารย์ชาติรี อนุเจียร และนายบุญธรรม วรณอ่อน และศึกษาจากหลักฐานที่เหลืออยู่เพียง 2 รายการเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์รูปแบบรายการวิทยุ

- รูปแบบการนำเสนอเรื่องจริงจากจดหมายในนิตยสารคู่สร้าง คู่สมวิเคราะห์รูปแบบจากการศึกษาของผู้วิจัยเอง โดยพิจารณาารูปแบบของแต่ละคอลัมน์ว่ามีกรนำเสนอในรูปแบบที่แตกต่างกันอย่างไร และพิจารณาว่าภาพประกอบเรื่อง มีลักษณะอย่างไร และสัมพันธ์กับ

เนื้อหาอย่างไร โดยในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาพประกอบกับเนื้อเรื่องนั้นจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บรรณาธิการฝ่ายศิลป์ คือ นายกฤษณ์ ภูระสุคนธ์ มาใช้ประกอบ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ

4. วิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ และนิตยสารคู่สร้าง คู่สม ผู้วิจัยได้นำเทปรายการโทรทัศน์ จดหมายที่ได้รับคัดเลือกออกอากาศในรายการวิทยุ และคอลัมน์ผิวเมียละเหี่ยวใจ หม่อมจิ๊บสาว สาวจิ๊บหม่อม เรื่องจริงจากผู้อ่าน ทางระบายนารมณ์ คิดถึงคนรักและสิ่งคนนิการ มาวิเคราะห์ว่าข้อมูลที่น่ามาศึกษาเหล่านี้นำเสนอชีวิตจริงในเรื่องใดบ้าง หลังจากนั้นก็นำชีวิตจริงเหล่านี้มาจัดกลุ่ม โดยแบ่งเป็น 4 หัวข้อใหญ่ ๆ คือ

1. ชีวิตครอบครัว
2. ชีวิตรักหนุ่มสาว
3. ชีวิตรักนิสสาร
4. ชีวิตวันทศ

หลังจากจัดประเภทข้อมูลตามหัวข้อได้แล้วจะอธิบายเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะชีวิตจริงที่เหมือนกันและแตกต่างกันในแต่ละสื่อ

5. วิเคราะห์ผลกระทบจากการนำเสนอลักษณะชีวิตจริง การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาผู้รับสารโดยตรง แต่ได้วิเคราะห์จากเนื้อหาจดหมายที่มีผู้เขียนเล่าถึงผลกระทบจากการเปิดรับสื่อมวลชนคู่สร้าง คู่สมซึ่งมีลงตีพิมพ์ในคอลัมน์ต่างๆของนิตยสารคู่สร้าง คู่สม จดหมายที่ส่งมาเหล่านี้ถือเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นผลกระทบต่อผู้รับสารได้เป็นอย่างดี การวิเคราะห์ผลกระทบต่อผู้รับสารนี้ นอกจากผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลจากจดหมายดังกล่าวแล้ว ยังวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์อาจารย์ ชาติรี อนุเรียรประกอบด้วย

นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ผลตอบกลับของการนำเสนอลักษณะชีวิตจริงทางสื่อมวลชนคู่สร้าง คู่สม โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คุณ ดำรง พุฒตาลประกอบ

เมื่อผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามประเด็นดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูล ดังต่อไปนี้

การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลในงานวิจัยเรื่อง การนำเสนอลักษณะชีวิตจริงในงานสื่อมวลชน : ศึกษาเฉพาะกรณี "คู่สร้าง คู่สม" นั้น ผู้วิจัยจะเริ่มต้นด้วยประวัติความเป็นมาของการนำเสนอ

ชีวิตจริงในสื่อมวลชน คู่สร้าง คู่สมเพื่อพื้นฐานความเข้าใจถึงจุดกำเนิดของสื่อมวลชนทั้ง 3 สื่อ จากนั้นจะอธิบายขั้นตอนการดำเนินงานของสื่อมวลชน โดยในบทนี้จะใช้แนวคิดเรื่องการใช้ประโยชน์จากการรู้หนังสือ แนวคิดเรื่องสื่อมวลชนในฐานะตัวกลาง และ แนวคิดเรื่องการสร้างความเป็นจริงทางสังคมประกอบการอธิบาย ในบทนี้มีตัวอย่างจดหมายที่ได้รับการคัดเลือกออกอากาศ และลงตีพิมพ์ในนิตยสารด้วยเพื่อใช้ประกอบการอธิบายขั้นตอนการทำงานของสื่อมวลชน บทต่อไปคือ สื่อมวลชนคู่สร้าง คู่สมกับการนำเสนอชีวิตจริง โดยจะแบ่งอธิบายเป็น 2 ส่วนคือส่วนแรก เป็นรูปแบบและการนำเสนอชีวิตจริง ในแต่ละสื่อโดยจะใช้รูปภาพประกอบในการอธิบาย ส่วนที่สองเป็นลักษณะชีวิตจริงที่นำเสนอในแต่ละสื่อโดยจะอธิบายตามหัวข้อที่กำหนดไว้ได้แก่ ชีวิตครอบครัว, ชีวิตรักหนุ่มสาว, ชีวิตรักนิลดาและชีวิตรั้นท การอธิบายเนื้อหาในบทนี้จะใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมประกอบ ในบทสุดท้ายจะอธิบายถึงผลกระทบจากการนำเสนอชีวิตจริงในสื่อมวลชนคู่สร้าง คู่สม โดยจะแยกอธิบายเป็น 2 ประเด็นคือผลกระทบต่อผู้รับสาร และ ผลตอบกลับมายังสื่อมวลชน ผลกระทบจากผู้รับสารจะนำเสนอข้อมูลจากจดหมายและบทสัมภาษณ์ประกอบกัน โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับผลสืบเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมของการสื่อสารมวลชนเป็นกรอบอ้างอิงในการอธิบายผลกระทบต่อผู้รับสาร ส่วนผลตอบกลับมายังสื่อมวลชนจะใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คุณดำรง พงศาตลประกอบการอธิบาย

เมื่อนำเสนอข้อมูลไปแล้ว ก็ถือว่าขั้นตอนการวิจัยได้เสร็จสิ้นลง แต่กว่าจะมาถึงขั้นนี้ได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย ถ้าปราศจากความร่วมมือดังกล่าวแล้ว คงไม่สามารถทำวิทยานิพนธ์ต่อไปได้ ซึ่งเรื่องนี้ทำให้มองเห็นได้ว่า การศึกษาเฉพาะเรื่องหรือกรณีศึกษา ดังที่ผู้วิจัยทำอยู่นี้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูล ไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถวิเคราะห์ได้อย่างลึกซึ้ง อาจจะได้เพียงการวิเคราะห์เนื้อหาซึ่งไม่ครอบคลุมกระบวนการสื่อสารมวลชนทั้งหมด หากผู้วิจัยคนอื่นต้องการทำวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นกรณีศึกษาเช่นนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่าควรประเมินแหล่งข้อมูลก่อนทำการวิจัย โดยเฉพาะต้องประเมินว่าตัวผู้วิจัยเองจะสามารถสร้างความคุ้นเคยกับบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลต่อปัญหาที่ผู้วิจัยสนใจอยู่ได้มากน้อยเพียงใด หากประเมินดูแล้วเห็นว่าไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ ก็ควรถอยมาตั้งหลักก่อนที่จะ ก้าวพลาดไป